

Məlum olduğu kimi, elm beşəriyyətin inkişafında mühüm rol oynamış, müxtalif cəmiyyətlərdə böyük dəyişikliklərin əldə edilməsi elmın sayısında mümkin olmuşdur. Elmi potensialı ve ananəsli güclü olan ölkələr dünyanın qüdrətli dövlətləri sırasına çıxa bilmişlər. Buna görə də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Milli Elmlər Akademiyasının 60 və 70 illik yubileyə mərasimlərindəki program xarakteri nüqtələrində, imzaladığı sərəncam və fərmanlıarda ölkəmizdə dəha idarəə aparmaq üçün Akademiyanın, ali məktəb və sahə elminin, alimlərin qarşısında mesul vəzifələr qoymuşdur. Bütün buntar işe bir daha elmi cəhətdən əsaslandırılmış programların, layihələrin hazırlanıb tətbiq edilməsini və elmi beşəriyyətin qanunvericilik bazasının formalasdırılmasını, elmi-texniki proseslərin hüquqi baxımdan tənzimlənməsi zəruretini meydana çıxarımışdır.

Bu məqsədi "Təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul edildikdən sonra elmi fealiyyət eləcədə qanunvericilik bazasının formalasdırılması üçün çalışmalar dəqiqə mərkəzindən getirilmiş, arasdırmalar aparılmış və müzakirələr keçirilmişdir. İlk növbədə elmi fealiyyət sahəsində ölkəmizin mövcud realıqları, davamlı arenaları və inkişaf perspektivləri öyrənilərək, obyektiv nüfuzların oxşanılması üçün ciddi seyir göstərilmişdir. "Elm haqqında" Qanun layihəsi eləcədə qurumlarla birgə geniş müzakirələrdən sonra konkret qanətərlər formalasdırılmışdır. Milli Meclisin Elm və

hattaları şartlendirir. Buna göre da "Elm haqqında" Qanunda ilk növbədə ideoloji bazارının zenginliyindən inkisaf etdirilməsine lük verilmişdir. Azərbaycanda elm üzrə həyata keçirilən dövlət siyasetinin principsiyinə uyğun olaraq, elm fəaliyyətinin bütün sahələrində azərbaycanlılıq baxışlarının möhkəm elmi asaslar üzrə prioritet kimi qəbul edilmişsi dikkət mərkəzindən çıxılmışdır. Olkə başçımızın çıxış ve bayanatlarında ifade olunan ve müasir dövürün realisqiliylarından doğan multikulturalizm ve tolerantlıq, demografik inkisaf və miqrasiya kimi məsələlərin elm asaslarının müəyyən edilmesi de

Qanunda elmi ekspertiza, impakt-faktor, istinad indeksi, elmi innovasiya, takrar ekspertiza, texnopolis, elmi-texnologiya parklin kimisi müasir reallıqdan doğan anlayışlar ve hemin anlayışlardan irali gelen vezifeler konkret maddelerde ifade olunmuşdur. Qanun 33.10-cu maddesinde doktorantların təhsil haqqlarının və təhsilə bağlı digər xərcinən ödənilmesi üçün uzunmüddəti və güzəştli kreditlərin verilmesi və təhsil alanın emek fealiyyətine başlıqlıdan sonra kredit borçlarının ödəmek hüququnun həyata keçirilməsi kimi yeni müddəəcə öksəri tapmışdır. Məlum olduğu kimi, Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi artıq bakalavr pillesi üçün təhsil kreditinin verilmesi işinə başlıyılır. Fikrimizcə, Təhsil Nazirliyinin bu programın məqsədöñüslü şəkildə hayata keçirilməsi üçün artıq "Teləbə Kredit Mərkəzi" yaradılması hemin sahədə real addımların atılmasına şərait yaradacaqdır. Beynəlxalq təcrübənin özünü təsdiq etmiş təhsil kreditləri məsesələsinin hayata keçirilməsi Azərbaycanın elm və təhsil sistemində bir çox problemlərin həllinə tökmək edəcəkdir. Bu baxımdan "Elm naqqında" Qanunda ölkəmizdə doktorantura üzrə təhsil kreditlərinin tətbiq olunmasına dair - ayrıca müddə-

ELM SIYASATİNİN REALLIQLARI VƏ İMKANLARI

Azerbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin ölkəmizin müsələnə inkişafına dair çağrılarından, nitq ve çıxışlarında, təqsinqə və tövsiyələrində müstəqil. Azərbaycan cəmiyyətinin elmi əsərlər üzrə inkişaf etdirilməsi zarurətini və azərbaycanlıq ideologiyasının dəha də möhkəmənləndirilməsinə məsul vezifə kimi irəliləşməsi elmi kurumları, geniş mənəvədə elmi fəaliyyət sahələrinin, yeni isla-

Qanunda elmi faaliyyetin prioritetleri sırasında xüsusi yer almışdır.

"Elm haqqında" Qanunun heyata keçirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fermanı. Elmi Tədqiqatların Əlaqəlendirmə Şurasının Əsasnamesinin Nazirlər Kabinetindən təsdiq ediləsine dair xüsusi maddanın öz eksinə təməbusu bəzəni qurumun röluñun və funksiyalarının daha da artırılmasına xidmət edir. Bundan sonra Elmi Tədqiqatların Əlaqəlendirmə Şurası və ona bağlı olan elm sahələri üzrə Problem Şuraları da yüksək statuslu elmi fəaliyyətin istiqamətləndirilməsinə, təhlil edilmesinə və proqnozlaşdırılmasına cavabdeh olacaqdır.

mesi qaydalarının tek millesdirilmesi ve deqiqlesdirilmesi istiqametinde da "Elm haqqında" Qanunda ehmiyyəti müddəalar öz əksini tapmışdır. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının heqqi, müxbir, xarici ve fəxri üzvlüyünün elmi rütbə adlandırılmasında olkəmizdə alim adına və zəhərləmə göstərişin böyük diqqəti və qayğındakı özündə eks etdirm. Bununla belə, akademik adının elmi rütbə hesab ediləcəsi bu adı daşıyan alimlərin, seçkilərinə baxılar.

organlarının masuliyyetini daha da artırır.

VA İMKANLARI

nin olması hemin prosesin daha da genişleşmesine tekan verecekdir. Bu-nunla belə, təhsil kreditlərinin təhsilin bütün pilleleri üzrə tətbiqini qanunlaşdırmaq üçün "Təhsil haqqında" Azerbaycan Respublikasının Qanununa deyişiklik və əlavələr edilmesin, ya da xüsusi olaraq "Təhsil kreditləri haqqında" Qanunun hazırlanın tətbiq olunmasına ciddi ehtiyac vardır. Onu da qeyd etməyi lazımlı birlik kimi, bu istiqamətdə Milli Məclisde deputatlar tərəfindən iəli sürülən təşəbbüsler, hətta müeyyen ilkin layihələr də mövcudur.

publikasının Qanununda "Elmde innovasiya ve sahibkarlıq fealiyyatı" adlanan ayrıca maddə özüne yer almışdır. Bu, elmi işçilərin zamanın tələbindən ıralı galen, dünya təcrübəsi ilə seşsələn yenilikli sahələri və vəzifələrində. Lakin burada iqsiatı sahədəki kommersiya, sahibkarlıq fealiyyəti ilə elmdeki innovasiya ve sahibkarlığı eyniləşdirmək olmaz. Ona görə de "Elm haqqında" Qanunda elm sahəsindəki innovasiya və sahibkarlıq fealiyyətinin məməyiyyəti aydınlaşdırılmış, əsas istiqamətləri və shate dairesi müəyyən olunmuşdur. Qanunun 38-ci maddəsinin ayrı-ayrı bəndlərində elmde sahibkarlığın istiqamətləndirilməsi dair müddəələr və onların iqsiatlı hüquq əsasları eks etdirilmişdir. Xüsusilə Qanunun 38.6 maddəsində konkret olaraq göstərilirdi ki, "elmi müəssisələrde və ali təhsil müəssisələrində ölkədə rəqabət qabiliyyəti inkişafın formalasdırılması məqsədilə innovasiya təsəbbüləri, əsaslıdır.

novasiya təsəbbublərinə əsasında yüksək texnologiyalara əsaslanan təcrübə-sınaq xarakterli senaye müəssisələrinə, təsərrüfat sahələri, alternativ enerji stansiyaları, elmi-innovasiya, texnoloji informasiya və eksperтиza mərkəzləri yaradılmalıdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, dünya təcrübəsində akademiyalların və universitetlərin nezdində elmi-innovasiya turumlu senaye müəssisələrinə, təsərrüfat subyektləri, hətta müdafiə təxni-

natlı istehsalat saheleri mövcuddur.

(Davami 5-Cl-sabufada)

ELM SIYASATİNİN REALLIQLARI VƏ İMKANLARI

(Əvvəll 4-cü sahifədə)

Azərbaycan elmindedə bu istiqamətdə müyyən təşəbbüsler olmuşdur. Belə ki, XX əsrin 70-80-ci illərində Azərbaycan Elmlər Akademiyasında fealiyyət göstərməsi təcrübə-konstruktur büroları təsərrüfat hesablı bədənənələrin müəs-sisələr kimi fealiyyət göstərən elmi kurumları və elmi işçilərin faydalı təsəbbüşünə, eləcə də elave gəlir eldə etmə-lərinə şərait yaratmışdır. Kəm-şin iqtisadi sisteminin dağılmışlığı ilə əlaqədar olaraq bu proses davam etdirilmişdir. Lakin neft və kimya, fizika-tekhnika, təməyyüz elmi tədqiqat institutlarının bazası kimi elmi kurumların nezdində, böyük şəməre vermesə, təcrübə-sınaq xarakterli təsərrüfat ehemmiyyətli müyyən laboratoriyalar, kiçik müəssisələrin qorunub saxlanılmışdır. Hazırda isə Azərbay-can Milli Elmlər Akademiyasının Təcrübə Sənaye Zavodunda -20-dən çox mehsul istehsal olunur. Eyni zamanda, ölkəmizin ali məktəblərdə müyyən klinikaların, təsərrüfat bazasının, tədris-təcrübə sahələrinin, idman-sağlamlıq müəssisəsinin, istirahət ocaqlarının yaradılması prosesi də məşhədə olunur. Planlı dövlət mülkiyyatına asaslanan, keçmiş sovet cəmiyyətində akademiya ve ya ali məktəblər təsərrüfat hesablı ilə fealiyyət göstərən, özünümaliyyələşdirən, elave gəlir getirən müəssisələr yaratmaq selahiyəti verilə bilmezdi. Bu selahiyətin eldə etdiriləsi, hər seyden evvel, ölkəmizin dövlət müstəqilliyini qazannısmasının behəsridir. Bu-na görədir ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 13 dekabr 2014-cü ilə təsdiq etdiyi Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Nizamnaməsində, həbəle bir sira ali məktəbləri-mizin esasnamelerində elm və təhsil kurumlarının nezdində təsərrüfat subyektlərinin yaradılmasına və fealiyyət istiqamətlərinə dair konkret müdəddəalar özüne yer almışdır. "Elm haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu da el-

mi-tədqiqt və ali təhsil müəs-sislərindən təsərrüfat-senaye subyektlərinin yaradılmasına və hüquqi cəhdən tənzimləməsinə geniş yol açır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin "Elm haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə 9 avqust 2016-cı il tarixli Fərmanında respublikə Nazirlər Kabinetinə elmi qu-rumlarda məşgul olmasına yol verilən sahibkarlıq fealiyyəti, növlerini müəyyən etməsinə dair rəsmi təsərisi elmədə innovasiya və sahibkarlıq mühənitin inkişaf etdirilməsinə göstərilen dövlət qayğısının eməli ifadisidir. Eyni zamanda, elmi işçilərin elmi ekspertiza, informasiya, innovasiya idarəeti ilə məşgul olmalarına meydən açılması, habelə onların səmərələdiriciliyi təkifləndir, ixtiralarını, patentlərinən bazara, auksiyon çıxarmaq, istehsalatda tətbiq edilməsi üçün məqəviliərə başlaqlamaq hüquq ala etməsi, ölkədə innovasiya fondlarının yaradılmasına həm elmin təc-rübə, istehsalat mühiti və cəmiyyət quruluşu ilə əlaqələrinin genişləndirilməsinə, həm də elm sahəsində çalışanların fealiyyətinin stimulasiyadırılmasına şərait yaradacaqdır. Bütün bunlar elm, təhsil və iqtisadiyyatın qarşılıqlı integrasiyasına real töhfə vərə biliacəkdir.

Azərbaycan Respublikasının "Elm haqqında" Qanunun-də ölkənin ali təhsil tarixində il- dey olaraq "Tədqiqat universiteti" statusuna malik olan ali təhsil ocaqlarının yaradılması-nın nezərdə tutulması da elmi fealiyyətinin esas subyektlərindən olan ali məktəb elminin inkişafında yeni era açacaqdır. Tədqiqat universitələrinin for-malaşdırılması, dəha daqiq de-sek, "Tədqiqat universiteti" statusu qazanmış ali məktəblər vəsaitlərə elmin inkişaf etdiriləməsi ölkəmizdə elm sahəsində sağlam rəqəbat mühənitin ya-ranmasına, son natiçəde elmin dəha sərüət inkişaf etdirilməsi-ne tekan verəcəkdir. Bu, elmə təhsilin əlaqələndirilməsi baxımdan dənə həməyyüttüdən adım olacaqdır. Ölkəmizdə dövlət-

büdcəsinin imkanlarına uyğun olaraq "Tədqiqat Universiteti" statusu qazanmış ali təhsil ocaqlarında elmi işçilərin emeyin stımlaşdırılması; ali məktəb elminin maliyyələşdirilməsi baxımından da yeni stımul yaradacaqdır. Bu baxımdan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin "Elm haqqında" Qanunun tətbiq haqqındaki Fərmanında elmi potensialı güclü olan ali təhsil müəssisələrinin "Tədqiqat Universiteti" statusunun verilmesi üçün konkret tələblərin müəyyən edilməsinə dair verdiyi təqsinqələr ölkəmizdə həmin ideyanın heyata keçirilməsinə işli salır.

Elmi işçilərin fealiyyətinin stımlaşdırılması baxımından da "Elm haqqında" Qanundan mühüm müddələr vardır. Qanunun "Elmi fealiyyətin iqtisadiyyat" adlanan VI fəsi və "Elmi işçilərin sosial müdafiəsi ve elmi fealiyyətin stımlaşdırılması" maddəsi bütünlükde alım emeyin dəyərləndirilməsi və reğəbtləndirilməsinə həsr edilmişdir. "Elm haqqında" Qanunda elmi fealiyyətin, alım zəhərinin maliyyələşdirilməsi menbələri, vəsaitləri və yolların göstərilməsi və hüquq cəhətdən esaslandırılmışdır. Bu maddələrdə elmi fealiyyətin programları və qrantlar üzrə, sahibkarlıq və innovasiya, həbəla ekspertiżə, informasiya idarətlərinə maliyyələşdirilməsi, eyni zamanda, elmi adlara və elmi dərcələrə maliyyələşdirilməsi tədbirləri nəzardə tutulur. Qanunun tətbiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanının 1.1.6-cı maddəsindəki elmi və elmi-pedaqoji fealiyyət sahəsində çəlşan elmi derecesi və elmi adı olan şəxslərin vəzifə maaşları elmi dərcələrə və elmi adlara görə eləvələrin məbləğinin müəyyən edilməsi dair müddəələr dövlətimizin elmin və alım emeyin, mili ziyyətlərin inkişafına göstərdiyi növbəti qayğıyı aydın surətdə nəzərə çarpdırır. Dərin minnətdən dərliş qüsusiyyətləri ilə demək lazımdır ki, Azərbaycan Respublikasının elmi-sosial mədəniyyətini hər

rin emeyin qiyelmetländirilmesi
şaximdan arıcı dövlət siyaseti
həyata keçirilir. Hetta
dünəndə iqtisadi böhranların
şəhər verdilə ilerde da ölkəmizdə
səlamlımlar, müslümlümlərin, məd-
əsiyyət işçilərinin maaşlarının
tətbiq olunması haqqında Prezident
şəhərcəmlər imzalanmış və
həyata keçirilmişdir. "Elm haqqında"
Qanuna dair Prezident
Fermanında bu istiqamətdə öz
eksinə tapşmış müdafiələr həmin
şəhərin davamlı bir proses ol-
masının dəha bir barlıq nü-
mənəsidir.

Ümumiyyətlə, "Elm haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu ölkəmizdə müasir elmi məektebərin yaradılmasına, yəni elmi nəsillərin formalaşdırılması və inkişafına, ən əməkçi, ən camiliyyətli quruculuğunun bütün sahələrində elm faktorunun hərəkətçiliyi amillərdən birincən qərəpləşməsini, bir sözü, müstəqil dövlətimizin elm siyasetinin heyata keçirilməsinə geniş üföllər acır.

"Elm haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununun qəbul edilməsinə, ölkəmizdə elmi işçilərə, alim erməyinə, milli ziyyəliliq göstərənlər böyük diqqət və qayğıya görə ölkəmizin Prezidenti İlham Əliyevə geniş elm-iştiyatiyyətinin minnətdənliyi qarşılıqlı özüme borc hesab edirəm. Əmin etmək istəyirəm ki, Azərbaycan alimləri "Elm haqqında" Qanunundan irəli gələn vezifələri uğurla həyata keçirəcək üçün rəhbər və qüvvələrini sefərbar edəcəklər. Alimlərimiz, ziyyəlilişimiz, elmi-pedaqozi sahənin eməkdaşlaşdırılan ölkəmizdə dövlət seviyyəsində yaradılmış möhkəm iştimali-siyasi sabitlik və hərtərəfli dinamik inkişaf mühiti şəraitində elm sahəsində yeni və müthüm naiyyələrə qazanmağa, müstəqil Azərbaycan dövlətinin dəha da inkişaf etdirilərək möhkəmləndirilməsinə xərçənə və ömrü həsr etməyi böyük amal və şəraf işi hesab edirir.

növbəti qayğını aydın surətdə
nezəre çəpdirir. Derin minnet-
darlıq hissi ilə demək lazımdır
ki, Azerbaycan Respublikasında
elmi və elmi-pedagoji işçilə-

*İsa Habibbəyli
akademik, AMEA-nın
vitse-prezidenti, Milli
Məclisin Elm və təhsil
komitəsinin sədri*